

Motion till riksdagen 2024/25:3416

av Vasiliki Tsouplaki m.fl. (V)

med anledning av prop. 2024/25:157 Ett fritidskort för barn och unga – en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår proposition 2024/25:157 Ett fritidskort för barn och unga – en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra.

2 Inledning

I propositionen föreslår regeringen att det införs en lag om ett statligt stöd i form av fritidskort för barns fritidsaktiviteter. Fritidskortet syftar till att främja barns förutsättningar att delta i sådana fritidsaktiviteter som bidrar till en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra.

E-hälsomyndigheten föreslås handlägga ärenden om fritidskort. Därutöver föreslås att det införs en ny lag om E-hälsomyndighetens behandling av personuppgifter i ärenden om fritidskort.

I propositionen föreslås en ändring i lagen om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet som innebär att E-hälsomyndigheten ska omfattas av lagens tillämpningsområde. Det lämnas även förslag om en ändring i socialtjänstlagen som innebär att stödet i form av fritidskort inte får påverka beräkningen av försörjningsstöd. Propositionen innehåller även vissa bedömningar som rör fritidskort, bl.a. att det straffrättsliga skyddet för fritidskortet bör stärkas. Lagförslagen föreslås träda i kraft den 8 september 2025.

3 Vällovligt syfte men bristande utformning

Vänsterpartiet välkomnar engagemanget för att stärka barns tillgång till en meningsfull fritid men ifrågasätter om fritidskortet, som det är utformat i förslaget, är rätt lösning. Det har kommit omfattande kritik mot förslaget, bl.a. för att det är krångligt utformat och inte omfattar alla barn och alla föreningar och för att stora delar av de medel som avsätts kommer att användas till administration i stället för verksamhet.

Det är dessutom otydligt vad förslaget som riksdagen nu har att ta ställning till innebär, eftersom en så stor del av utformningen av fritidskortet kommer att styras genom förordning som regeringen själv bestämmer över och vars innehåll ännu är okänt.

Fritidskortet är tänkt att kunna ges i två nivåer, ett allmänt fritidskort om 500 kronor per år och ett särskilt fritidskort om 2 000 kronor per år. Särskilt fritidskort föreslås kunna lämnas för barn till vårdnadshavare som under det närmast föregående kalenderåret har beviljats preliminärt bostadsbidrag. Vänsterpartiet ser positivt på möjligheten för familjer med mindre ekonomiska resurser att få ett större stöd. Samtidigt är det föreslagna beloppet så lågt i relation till de ekonomiska försämringar som den sittande regeringen har genomdrivit för de sämst ställda hushållen att de ändå får det betydligt sämre än tidigare.

Bostadsbidraget är inte heller någon perfekt indikator på var behoven är som störst då människor kan välja att inte söka bostadsbidrag trots att de har rätt till det för att det är krävande och risken att bli återbetalningsskyldig är stor. Det finns också de som trots mycket svag ekonomi inte har bostadsbidrag av andra skäl, t.ex. att deras boende-situation inte tillåter det.

Antalet mottagare av bostadsbidrag har dessutom minskat successivt genom åren och prognostiseras fortsätta minska till följd av att inkomstgränserna i systemet är för låga och inte räknas upp. De låga inkomstgränserna innebär därmed att barn som skulle behöva särskilt fritidskort för att kunna delta i aktiviteter inte kommer att kunna göra det eftersom de inte har inkomster som är låga nog för att få bostadsbidrag. Samt att gruppen som har rätt till särskilt fritidskort kommer att minska över tid.

Regeringen har i budgeten för 2025 trappat ned och fasat ut tilläggsbidraget i bostadstillägget. Under årets första sex månader minskas det från maximalt 2 100 kronor per månad till 1 300 kronor per månad och i juli 2025 ska det avskaffas helt. När tilläggsbidraget var som högst uppgick det i genomsnitt till omkring 1 200 kronor per månad. Den som får särskilt fritidskort kommer alltså ändå att få en sämre ekonomisk situation än tidigare, till följd av regeringens politik på dessa två områden.

Samtidigt har kostnaderna för att delta i en idrott ökat markant de senaste två decennierna. Riksidrottsförbundet presenterade under 2024 två rapporter som undersökt hur föräldrar till barn mellan 7 och 18 år uppfattar sina totala kostnader för barnens idrottande samt vilka orsaker som ligger bakom kostnaderna. Kostnaden för en huvudidrott har ökat med i genomsnitt 68 procent sedan 2009 och ligger på 9 400 kronor per år, vilket innebär 800 kronor per månad. Kostnaden skiljer sig åt mycket både inom respektive idrott och mellan idrotterna som studerats, mellan 5 000 kronor och 25 000 kronor per år för de lägsta och högsta snittkostnaderna per idrott. Av rapporterna framgår att medlemsavgifter generellt är låga och att kostnaderna för resande och träningsavgifter är högst. Inom vissa idrotter sticker utrustning, läger och cuper ut som en stor del av kostnaden, skriver Riksidrottsförbundet. Dessa rapporter visar att det

föreslagna systemet med fritidskort visserligen skulle underlätta kostnadsbördan något men är helt otillräckligt för en stor del av hushållen i dag.

Det finns också en risk att föreningar ser en möjlighet att höja avgifterna och att fritidskortet blir ett direktstöd till dem. Att föreningar får större intäkter är inget problem i sig, men om det hade varit det huvudsakliga syftet borde föreningsstödet höjas direkt i stället. Bristerna på idrottsytor och lokaler för att utöva idrott eller andra aktiviteter samt brist på ledare är ytterligare hinder som inte regeringen i tillräcklig utsträckning hanterat trots att man arbetat med förslaget till fritidskort under flera år. Man har hoppats att det ska finnas stora mängder outnyttjade idrottshallar på landets skolor, men den rapport som Centrum för idrottsforskning presenterat visar att tillgängligheten till dessa idrottsytor generellt är god för idrottslivet, men att de inte alltid är anpassade efter de olika idrotternas behov och att de lediga tider som finns sent på kvällen inte passar för barnaktiviteter. Riksidrottsförbundet rapporterar att föreningar inte alltid arbetar tillräckligt aktivt för att inkludera grupper som är underrepresenterade, vilket utgör ytterligare ett hinder.

Den andra stora verksamheten som förväntas ingå i fritidskortet är de kommunala kulturskolorna. Många av dem dras med strukturella problem som långa köer och brist på utbildade pedagoger. De partier som i dag utgör regeringsunderlaget stoppade redan under förra mandatperioden utbyggnaden av utbildningsplatser för kulturskolepedagoger inom det s.k. Kulturskoleklivet. Risken är därmed stor att en stor del av de avsatta medlen i reformen fritidskortet går till barn som redan i dag har en plats på en kulturskolekurs eller i en idrottsförening och till att stärka ekonomin i redan resursstarka hushåll.

En annan brist i förslaget är att det inte gäller för alla barn utan endast för barn mellan 8 och 16 år och inte heller alla barn som är placerade. Det lyfts bl.a. i remissvaret från Barnombudsmannen, som för ett resonemang utifrån barnkonventionens syfte att ge alla barn samma rättigheter. Den föreslagna åldersgränsen får bl.a. effekten att barn som går i samma klass kan ha olika rätt till fritidskortet. Det är bra att regeringen vill se över hur alla placerade barn kan få rätt till fritidskortet men en svaghet att denna problematik inte redan är löst.

Från föreningarnas håll finns det en oro över krånglig administration som kommer att utestänga mindre föreningar som inte heller backas upp av ett större föreningsparaply, eller leda till ökade kostnader som blir svåra att hantera. Fritidskortets utformning passar dåligt för kulturföreningar och regeringen har inte svarat på hur man ser deras roll. Med tanke på att studieförbunden tvingats skära ned mycket i sin musikverksamhet som nått en ung målgrupp är det extra olyckligt att den frågan inte adresseras. Även Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) lyfter i sitt remissvar riskfaktorer kring registreringen av verksamheter och hur regelverket för fritidskortet kan komma att påverka bidragssystemen på lokal nivå.

Det finns också en lång rad andra orsaker bakom att barn inte deltar i ledarledda aktiviteter inom föreningslivet i tillräcklig utsträckning. För barn med funktionsnedsättning är tillgänglighet och möjligheterna att ta sig till och från aktiviteter många gånger stora problem som behöver adresseras på andra sätt.

Sammantaget är bristerna i förslaget för omfattande i relation till fördelarna med det, varför Vänsterpartiet anser att propositionen bör avslås.

Riksdagen bör avslå proposition 2024/25:157 Ett fritidskort för barn och unga – en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra. Detta bör riksdagen besluta.

4 Vänsterpartiets alternativ

De problem som regeringen försöker åtgärda med förslaget om att införa ett fritidskort kan och bör hanteras på flera andra sätt. Ekonomiskt svaga hushåll bör i första hand få bättre möjligheter att stärka sin ekonomi genom förbättrade möjligheter till arbete med goda arbetsvillkor och rimliga löner. För de som inte kan arbeta eller av andra skäl har en svag ekonomisk situation ska robusta trygghetssystem säkerställa en god tillvaro och möjligheter för barn att ha en aktiv meningsfull fritid. Vänsterpartiets förslag om att höja bostadsbidraget och barnbidraget är några av de förslag som skulle ha betydligt större betydelse för barns levnadsvillkor och fritid än det föreslagna fritidskortet. Dessutom behöver flera avgifter och taxor sänkas, bl.a. för kollektivtrafik och barnomsorg. Dåligt fungerande marknader som dagligvaruhandeln, elmarknaden och banksektorn behöver regleras för att sänka de i dag orimliga kostnader som hushållen tvingas betala. Vänsterpartiets förslag för att stärka ekonomin för landets hushåll beskrivs närmare i vår budgetmotion för 2025 (mot. 2024/25:1924).

En rad satsningar behöver också göras inom kultur- och föreningslivet. Vänsterpartiet vill bl.a. se tydliga satsningar på kulturskolan. På sikt bör den bli avgiftsfri och fler pedagoger utbildas. Vi menar också att man bör utreda frågan om en kulturskolelag då inte alla kommuner har en kulturskola i dagsläget och verksamheten får stå tillbaka då kommunerna tvingas prioritera lagstadgad verksamhet. När kulturföreningar i så liten utsträckning kommer att kunna vara en del av fritidskortsreformen behöver andra satsningar göras för att nå den stora grupp av barn och unga som har kulturintresse. De stora nedskärningar som skett på folkbildningen är katastrofala och resurserna behöver läggas tillbaka snarast.

Vi vill se att det resurscentrum för anläggningsfrågor som inrättats på Centrum för idrottsforskning får i uppdrag att med ekonomiska resurser och rådgivningsfunktion stötta kommuner och föreningar för att bygga och bygga om idrottsytor så att de blir tillgängliga och fler träningsstider tillkommer. Vi föreslår förändringar i plan- och bygglagen för att behoven av idrottsytor ska tas med tidigare i planprocesserna i kommunerna.

Det behöver också utredas hur ett förändrat system för sociala avgifter kan skapa mer likvärdiga villkor för att arvoda ledare inom föreningslivet. Friluftsförbundets organisationer, som inte på samma sätt som idrotten begränsas av halltider, har i stället svårigheter att rekrytera tillräckligt många ledare. I dag har idrottsföreningar ett mer gynnsamt regelverk än andra. Anslagen till idrotten behöver öka generellt och riktade medel bör tillföras parasporten. Bidragen till övriga föreningslivet, som friluftsförbundets organisationer, bör också höjas och räknas upp regelbundet. Dessa förslag finns samlade i vår budgetmotion. Det behövs också förändrade regler för ledsagning, färdtjänst och fritidshjälpmedel som förbättrar tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. (Många av våra förslag för idrott, friluftsliv och civilsamhälle finns samlade i motionerna 2024/25:1933 och 2023/24:987.)

Riksidrottsförbundets egna rapporter kring kostnadsutvecklingen för idrottsdeltagande visar att det finns stora brister i inkluderingsarbetet ute i landets föreningar, trots många års arbete med frågan på nationell nivå. Detta måste åtgärdas i kommande budgetarbete och i dialog mellan staten och Riksidrottsförbundet. Vi vill också se förändringar i regelverk och lagstiftning kring moms och bankregler för att underlätta för hela civilsamhället att verka.

Vasiliki Tsouplaki (V)

Nadja Awad (V)

Andreas Lennkvist Manriquez (V)

Daniel Riazat (V)

Malcolm Momodou Jallow (V)

Isabell Mixter (V)

Ciczie Weidby (V)